

אלה תעני

כסא חזק תעני
פרשת חקת ומעשה קרח

כ"ס' 2

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על" (ייט. ב')

1

מה הקשר שבין סוף פרשת קורח לתחילת פרשת חקת?

כ"כ
16/16

התשובה היא: הנושא של "חוקת התורה" הוא ההיפך הגמור מדעת קורח ועדתו. קורח יצא בדרך פילוסופית נגד משה ואהרן, חיפש טעמים מיוחדים למצוות התורה, ובהתאם לכך רצה להמציא הלכות. אך האמת היא הפוכה לחלוטין. עלינו לקבל את דיני התורה כחוקה ממש, בתמימות, כי כך ציוונו ה' יתברך שמו ויתעלה, ללא שום ניסיון לתת טעמים.

6

אמנם הבנת המצוות וטעמיהן דבר גדול הוא, אלא שאין ההבנה מהווה תנאי לקיומן. בין אם הובנו המצוות לאשורן ובין אם לא, יש להמשיך בקיומן כפי שנצטוונו מהבורא יתברך. המבקש לחקור לפני שיעשה את מה שנצטווה, הרי הוא כקורח, שסופו שאבד ונעקר מן העולם.

צריך האדם להתנהג באופן של "נעשה ונשמע": קודם עליו לעשות את המצוה, גם בלי שום הבנה, ואחר כך "ונשמע" - ינסה להבין את המצוה כמה שיוכל.

כאשר יצאו ישראל ממצרים הם היו בבחינת תינוקות: "כאשר ישא האמן את הינק" (במדבר י"א, י"ב). הקב"ה רצה לחנכם כבר משחר ילדותם שגם במצוות לא-הגיוניות יש דברים עמוקים. כראיה הביא להם את המים המרים, שהומתקו בעץ מר, שלא כדרך הטבע. שם הקב"ה לימד את עם ישראל מהו "חוק": חוק מקיימים גם כאשר לא מבינים, גם כאשר לא יודעים "מה טעם יש בה". אבל באמת, בסוף - "טועמיה חיים זכור" (תפילת מוסף שבת 'תכנת שבת').

6

2
pc

חכם מנשה שלו זצ"ל וגם הרה"ג שלום שבדרון זצ"ל, הביאו על כך משל נפלא (כל אחד במקומו, זה בבגד זה בירושלים). משל לאדם שהלך בדרך, ובעודו צועד דרך על מסמר. המסמר נכנס לתוך סוליית הנעל ודקר את רגלו. כאבה רגלו של

האיש, ופנה לרופא. הלה גילה מיד שיש זיהום ברגלו, ורשם לו מרשם לתרופות. הלך אותו אדם לבית המרקחת, ושם ראה את הרוקח שהוא מערבב אבקות שונות, לכל אבקה צבע שונה, והתכוון לצרפם לרפואה שכתב הרופא במרשם. אמר החולה לרוקח: מה אתה מכין לי? אמר לו הרוקח: אלו התרופות שאתה צריך לשתות. אמר לו החולה: תסביר לי ממה עשויות כל האבקות הללו וכיצד הם פועלות. אמר לו הרוקח: לשם כך עליך ללכת לאוניברסיטה וללמוד כמה שנים. אמר לו החולה: אם לא תסביר לי, אלך מכאן ולא אקח ממך שום תרופה! אמר לו הרוקח: אתה יכול ללכת... הגיע החולה לביתו ללא נטילת תרופות, וכמובן שהזיהום התפשט בכל גופו, עד שנעשה חולה מסוכן.

16

הנמשל מובן: המצוות הן "וישקוי לעצמותיך" (משלי ג', ה'), וכל מצוה מתקנת ומרפאת איבר אחר. אם יתחכם אדם ויאמר שאינו מקיים מצוות שאין הוא מבין אותן, הרי הוא שוטה גמור, שכן הוא יסבול ממה שמונע רפואה לאבריו ולכל גופו. על כן יש לקיים את מצוות התורה, בבחינת "נעשה", ואחר כך - "נשמע".

4

גם בשעה שאדם מקיים מצוה שכלית, הגיונית, הוא צריך לקיימה משום שה' יתעלה ויתברך ציוונו לקיימה. למשל, לגבי מצות צדקה נאמר (דברים ט"ו, י'): "נתון נתן לו, ואל ירע לבבך בתתו לו" - כשאתה נותן צדקה אל תתננה כי רע לך וכואב לך לראות יהודי עני, אלא "נתון נתן" - לשם שמים.

2

זאת חקת התורה (יט ב)

נשאלת השאלה, מה טעם שמצות פרה אדומה נקראת "חוקה"? רש"י פירש לפי שהשטן ואומות העולם מצערים את ישראל ואומרים להם: מה המצוה הזאת לכם, ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה: "חוקה" כלומר, חוקה חקקתי גזירה גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריה.

יש להבין למה כפל הלשון "חוקה חקקתי גזירה גזרתי"? ועוד, למה הוצרך לצוות על זה דוקא בפרה ולא בכלאים ובשר בחלב וכיוצא, שהם גם כן חוקים שאין להם טעם? ועוד, וכי איזה פתי יבוא להרהר אחר גזירת השם יתברך?

3
ענין
התורה

יש לבאר על פי המעשה שכתוב בפסיקתא רבתי: מעשה היה שנצטרכו ישראל לפרה אדומה ולא היו מוצאים. אחר כך מצאו אצל גוי אחד, הלכו ואמרו לו: מכור לנו את הפרה שיש לך שאנחנו צריכים אותה. אמר להם תנו דמיה וטלו אותה וכמה הם הדמים? בשלשה או בארבעה זהובים. הסכימו לדבריו. הרגיש אותו גוי שהם זקוקים לו מאוד, אמר להם: איני מוכרה לכם. אמרו לו: שמא להוסיף על הדמים אתה מבקש? וכו', אמרו לו: טול לך חמישה זהובים, טול עשרה, טול עשרים, עד שהגיעו לתת לו אלף זהובים והלכו להביא לו הזהובים.

מה עשה אותו רשע? - אמר לגוי אחד חבירו: בוא וראה איך אני צוחק על היהודים הללו, הנה הם מבקשים אותה ונותנים לי הדמים מפני שלא עלה עליה עול, הריני מעלה עליה עול ואטול את ממונם, וכן עשה. וזה הוא סימנה של פרה אדומה: כל פרה שלא עלה עליה עול, שתי שערות יש בצווארה במקום שהעול נתון. וכל זמן שלא עלה עליה עול השתי שערות זקופות הן, ואם נתנו עליה עול, מיד שתי השערות נכפפות. ועוד סימן יש בה: כל זמן שלא עלה עליה עול עיניה שוות, ואם יונח עליה עול, אז לא יהיו עיניה שוות אלא פוזלות.

כיון שבאו לקחת את הפרה והראו לו את הזהובים, מיד נכנס והוציאה להם, התחילו מסתכלים בה ורואים את סימניה. אמרו לו: טול פרתך אין אנחנו צריכים לה ותצחק על אמך. כיון שראה אותו רשע כן התחיל אומר ברוך שבחר באומה זו, ונכנס לביתו ותלה את עצמו מתוך צערן, כן יאבדו כל אויביך ה'.

והנה באמת אם לא היו שני סימנים אלו, היה כל אדם מהרהר אחר מעשה הפרה והיה אומר, הרי הקדוש ברוך הוא גזר שלא יעלה עליה עול, ואיך יתאמת אצלנו שלא עלה עליה עול, והרי יתכן שבא אדם והעלה עליה עול לרגע אחד. אך על ידי שני סימנים אלו שעשה השם יתברך בה בדרך נס שיהיו בה שתי שערות זקופות ואם יונח העול נכפפות, וגם נס שני שאם יונח העול לא יהיו שתי עיניה שוות ודומות, נמצא שאין מקום להרהר ולהסתפק על כשרותה, כיון ששני סימנים אלו הם כשני עדים גמורים המעידים עליה.

וזהו שאמר המדרש: חוקה חקקתי בגופה של פרה מעת הוולדה שיהיו בה שתי שערות זקופות, ועם יעלה עליה עול אז נכפפות. ועוד גזירה גזרתי, אם יעלה עליה עול יהיה שינוי בין שתי עיניה שלא יהיו שוות ודומות זו לזו, הרי כאן שני עדים המעידים על כשרותה, לכך אין אתה

2

פרשת הקב"ה - כאם המנקה את תינוקה
 ויקחו אליה פרה אדמה (יט, ב)

משל לבן שמתה שטינה פלסין של מלך, אמרו: תבוא אמו ותקנה הצואה, כך תבוא פרה תכפר על מעשה העגל ויש...

משל זה שנאמר בענין חטא העגל, יש בו יסוד גדול לענין התשובה על כל העבירות אשר יעשה האדם, כמפורש בפסוק (ישעיה ד, ז): "אם רחץ ה' את צואת בנות ציון", שמה שהקב"ה מכפר עלינו הוא ברחמים גדולים, בדומה לאמא המנקה את תינוקה. ונעמוד על נקודה חשובה שיש ללמוד מן המשל הזה.

הנה, אם תינוק ילכלך את בגדיו באבק וחול, תבוא איזה שכנה טובה ובחפץ לב תנקה אותו ואת בגדיו. לא כן אם יטנף את עצמו, נמאס הוא אז בעיני כל, וכולם מתרחקים ממנו ואינם יכולים לרחצו ולנקותו, ואומרים: שלחו להביא את אמו, שרק אמו האוהבתו מסוגלת לטפל בו כראוי ולהעביר מעליו כל זוהמתו, כי ברוב אהבתה אינה מרגשת במיאוס הטינוף.

כן הם המאניהם של ישראל, כי רבו כל כך, עד שאין זולת הקב"ה בעצמו המסוגל לרחוץ את טינוף עוונם, וכל זאת מרב חיבתם של ישראל לפניו ית', המעביר זוהמתן כאם הרוחצת את בנה אחובה.

זהו שנאמר: "שובה ישראל עד ה' אלקיך, כי כשלת בעוונך" (ישעיה יב, ב), וכתוב: "אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב" (ירמיה ד, א), וכאומר: "ילד חמוד, תלך לאמא'... תשובו - לקב"ה, כי אין מי שיכול לנקות את טינוף העבירות, רק הוא ית'.

ואמנם הכלל הגדול שבתורה הוא, שהקב"ה מתנהג אתנו במידה כנגד מידה, וכמו שהאדם מתנהג עם חבריו כך מתנהגים אתו מן השמים.

כאשר יראה האדם מעשיו של חברו, ויאמר: וכי אני מתקן את מה שפלוני חטא או השחית? וכ"ש אם משהו עושה נגדו דבר לא הגון, כגון שהעליב אותו או דיבר עליו רעה, שמיד מזלזל בו ומתרחק ממנו. אבל אם האדם נוהג כך, גם הקב"ה יאמר: וכי אני אסבול טינוף חטאותיו שחטא נגד, ואז ח"ו מתרחק ממנו.

אך כאשר האדם הוא סבלן ואוהב את כל אחד כאחיו, וכל שכן מי שיזכה לרחם על חברו ובני ביתו כמו אמא המרחמת על תינוקה, ודאי שגם הקב"ה לא ירגיש בטינוף מעשיו, וכבר אמרו חז"ל: "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו" (ר"ה ז' ע"א).

וקרוב לשמוע, שאהרן הכהן קדוש ה', אשר מכשלת העגל יצאה בשגגה מתחת ידו, זכה למצות פרה אדמה שינקה ויקנה את טינוף חטא העגל, מפני שהיה אוהב שלום ורודף שלום ואוהב את הבריות ומקרבת לתורה, וסבל טינוף המריבות והסכסוכים של כל ישראל, ולכן גם הקב"ה, מידה כנגד מידה, מחל לו ונתן מצות פרה אדמה, ללמדנו שמי שאוהב את כל ישראל וסובל אותם, גם הקב"ה אוהב אותו ומוחל לו על פשעיו כולם.

י"ב אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שנת לעיניו לעסעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך דמיון זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה. וכך אמר שלמה בחכמתו התרפית ביום צרה צר כחך. ועוד אמר אף חכמתי עמדה לי, חכמה שלמדתי באף עמדה לי: אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משבת. וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שני ואת צנועים חכמה, וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו. אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח:

הנה נמר ספרי זה בעת התבערה הגדולה בכל העולם, אשה התלהבה והיתה ללהבות רבות גדולות ועצומות ככל מרחבי תבל, וביחוד שלטה האש בחלק גדול מכלל ישראל ארצות פולין וליטא, מקומות התורה אשר מהם ומישיבותיהם הגדולות יצאו תורה והוראה לכל ישראל בכל ארצות פזוריהם, וכמעט כל הרבנים אשר לעמנו מארצות אלה מוצאם ובישיבותיהם נתגדלו ונתחנכו על ברכי התורה והיראה ועתה כולם נהרסו ונחרבו וכל הרבנים והעסקנים שבארצות השקטות אשר זכו לשבת במנוחה עסוקים להציל מתוך האש הגדולה ולאסוף האודים המוצלים מאש, לשלוח עזרה לפליטי החרב הרבים והעצומים, להנחותם למקומות בטוחים, וביחוד למי שיזכה הי באפשרות לבוא לארצנו הקדושה.

3

5
 ה' תתן
 5/10/13
 8, 3, 8

ועתה, האם בעת כזאת אפשר לשלוח לרב בישראל ספר שתוכנו יישובים בדברי הרמב"ם! האם הלב פנוי לכך לעיין בספר כזה, הלא שמעתתא בעיא צילותא – ישוב הדעת ומנוחת הנפש! לכאורה זוהי שאלה גדולה.

אך באמת אין כאן שאלה. דווקא בעת הנוראה הזאת אנו צריכים להתחזק בלימוד התורה, ולא רק בלימודה אלא גם בעיונה! האש גדולה, השריפה נוראה. ובשעת שריפה צריכים מים כדי לכבות, ואין מים אלא תורה. בגמרא מסופר: "ההוא פולמוסא דאתא לפומבדיתא, ערקו רבה ורב יוסף (רבה ורב יוסף ברחו מפני גדוד שהגיע לעירם). פגע בהו ר' זירא אמר להו: 'ערוקאי, כזית שאמרו, במקום מרהיב' (חולין מו). אם ברחו רבה ורב יוסף מפחד הפולמוסא, שהוא חיל השלטון, בודאי ברחו מפני שהיו ראשי ישיבת פומבדיתא, ואז בשעת בריחתם, נתן להם ר' זירא תרומה והצלה מידי האויב, בכררו להם הלכה מסופקת (אשר בודאי הביא את הקבלה להלכה זו מארץ ישראל) שתגן עליהם ותביאם למחוז חפצם.

כשראה יהושע את שר צבא ה' וחרבו שלופה בידו ואמר לו המלאך "עתה באתי" (עירובין סג), מפרשים חז"ל שבא על ביטול תורה. ומוסיפים חז"ל: "מיד – ויולן יהושע בלילה ההוא בתוך העמקי, מלמד שלן בעומקה של הלכה". כאשר ישראל עומדים במלחמה, ובפרט במלחמת מצוה, הרי אפשר להורות היתר ולפוטרם במצב זה מלימוד תורה. אפילו לפי מה שפירש רש"י שם שנלחמו ביום והיו צריכים ללמוד בלילה, הלא אפשר גם כן לומר שצריכים לנוח כדי שיהיה להם כח ללחום ביום המחרת. למרות כל זאת הוכיח המלאך על ביטול תורה.

הטעם לכך הוא שלימוד התורה אינו רק חיוב שאפשר להפטר ממנו מדין עוסק במצוה אפטר מן המצוה אלא אף עצה להצלחה במלחמה, שכן תורה מגינה ומצילה. וכן מצינו: "אני חומה" – זו תורה, יושדי כמגדלות – 'אלו תלמידי חכמים'. ולכן הוכיח המלאך על ביטול תורה דוקא בעת מלחמת מצוה. ומיד – "ויולן יהושע בלילה ההוא בתוך העמקי", מלמד שלן בעומקה של הלכה. לא רק למד ולא רק לימד אלא – "בעומקה של הלכה", העמיק והתעמק בהבנת ההלכה.

ולענינו נבאר מאמר חז"ל שהתורה נמשלה למים. המידות הרעות הנטועות בנפש האדם כמו תאוה וגאווה, קנאה ושנאה הן מידות של "חמימות" ומשולות לאש, והתורה מכבה כל חמימות האדם במידות הרעות. אמנם התורה נמשלה גם לאש שנאמר: "הלא פה דברי כאש" אך זה בחום הרוחני כי ישנה תאוה לטוב, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה) – אוהב מצוות לא ישבע מצוות. וכן גאווה, "ויגבה זלבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב, יז). קנאה – "קנאת סופרים תרבה חכמה" (בבא בתרא כא, א). שנאה – "משנאיך ה' אשנא" (תהלים קלט). אבל האש של המידות הרעות היא אש החמרית, והתורה שנמשלה למים – מכבה אש זו.

ובאשר השריפה הנוראה אשר פשטה בעולם היא רק על ידי אנשים רעים וחטאים אשר אש התאוות הנוראות בוערת בהם, לכן נקוה שכאשר נעסוק בתורה ונכבה בנו כל ניצוצי המידות הרעות הנמצאים בטבע האדם, נזכה לראות במפלתם של שונאי ישראל ותבער בס אש ה' לכלותם מן הארץ.

6
פ

6
אש
33

צא ע"י מנא ס"י קס"ז סק"ח, אבל לשתות אדם קודם, כדאשכחן ברבקה שאמרה שמה וגם גמליך אשקה, והוא מספר חסידים ס"י חקליא ח"ל, לענין צמאך אדם ובהמה יתנו לאדם תחילה ואח"כ לבהמה דכתיב ותאמר אליו גם אתה שמה ואח"כ וגם לגמליך אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה, וכתיב והשקית את העדה ואת בעירם העדה תחילה ואח"כ את בעירם, אבל באכילה הבהמה קודמת דכתיב ויתן תבן וכספוא לגמלים ואח"כ וישב לפניו לאכול וכתיב ונתתי עשב בשדה לבהמתך וכתיב יאכלת ושבעת וכן לאדם יוכל חית הארץ וגו' נתתי את כל ידך עשב לאכלה,

והשקית את העדה ואת בעירם. באכילה צריך ליתן מאכל קודם לבהמתו ואחר כך יאכל הוא וברכות ב, ובשתייה ישתה האדם קודם ואחר כך יתן לבהמה י, והוא מוכח מן התורה באכילה כתיב ונתת עשב

בשדה לבהמתך והדר ואכלת ושבעת ודברים י, ובשתייה כתיב והשקית את העדה והדר את בעירם, וכן בגמלי עבד אברהם ואמרה שמה וגם לגמליך אשקה (בראשית כד יד).

חשיבות כל פרט בציורי הלב

כל פרט נוסף בציור הלב המעורר לעבודת ה' - ערכו גדול מאד. עיין בילקוט שמעוני (יהושע רמז טו, על הפסוק "עשה לך חרות צורים"): "אמר רבי אמי, בארבעה מקומות נאמר בלשון הזה, עשה לך, בשלשה נתפרש (ממה יעשהו), באחד לא נתפרש... עשה לך שרף (במדבר כא, ח) לא נתפרש. רבי יודן בשם רבי יוסי, ישמע חכם ויוסף לקח, זה משה. אמר, אם אני עושה אותו של זהב... של כסף, אין הלשון הזה נוסף על הלשון הזה; הרי אני עושה אותו של נחשת. למה? שלשון הזה נוסף על הלשון הזה, שנאמר (שם שם ט) ועש משה נחש נחשת".

8
חכתק
מאליה
3 ח
252-5

ולכאורה צריך עיון, וכי איזו סברא היא וזו הרי הנחש נעשה כדי שיסתכלו ישראל כלפי מעלה וישעבדו את לבם לאביהם בשמים (כמפורש במשנה ראש השנה סוף פ"ג), ושיזכרו כי אין הנחש ממית אלא החטא ממית (כשמות רבה ג, יב וברכות לג), וישובו אל ה' והוא ירפא את מכתם, ומעתה, איזה טעם יש בדבר לעשותו דוקא מנחשת משום ילשו נוסף על לשון? וכי בעשיית שירים וחרוזים היו עסוקים? אלא דוקא דבר זה מלמד לנו משה רבנו, כי ככל שהציור שלם יותר הוא פועל יותר על הלב. לב האדם מורשם על ידי ביטוי הלשון, ואם על ידי לשון נוסף על לשון כזה האדם יעמד כרבע מבהלת נפשו, כבר יש בזה די סיוע לו אשר ישיב אל לבבו את האמת, כי כל עונש הנחשים מהשירה הוא בא להם, נבשולם אלנו ינצלו, וכל דרגה נוספת באיכות ההתבוננות עולם חדש הוא ברוחניות. [ויש בזה גם רמז נוסף, שהרי משה עשה נחש ולא שרף, כי נחש מרמז ליצר הרע, וגם נחשת מרמזת על מצח הנחשת של קשיות עורף, כדכתיב (ישעי' מח, ד) יוגיד ברזל ערפך ומצחק נחושה, היינו שמרמז על ענות ועקשנות החוטא; עיין תנחומא תרומה י"א על ציפוי מזבח הנחשת; ועיין ספר שמירת הלשון ח"ב פרק כא.].

**

וכן סדר ליל פסח, ידוע שכולו בנוי על יסוד זה, להמחיש את נסי יציאת מצרים על ידי ציורים חיים. (עיין משי"כ על זה בכרך זה במאמר "חינוך ילדים והשבה אל הלב"). בכל יום חייב אדם לזכור יציאת מצרים, אבל בליל פסח החיוב הוא לומר ביציאת מצרים, כי בהיות היום הזמן מתאימים ממש ליום יציאת מצרים הרי בזה סיוע מיוחד והודמנות נפלאה להתבוננות יתר והשבה אל הלב בענין שהוא יסוד כל התורה כולה, ומשום כך אנו קוראים בהגדה (הוא ממכילתא פרשת בא): יכול מראש חדש, תלמוד קוראים ביום ההוא, אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש [פסח] מצה ומרור מונחים לפניך. וזה משום שהדמיון הציור אינם שלמים אלא דוקא בשעה שהיא מתאימה בדיוק לליל יציאת מצרים, וכשיש לפנינו אותן המצוות שהיו לפנינו אז, כי על ידי כל הרשמים יחד נוצרת שלימות הציור, ואז פועל ביותר על הלב לעורר את ההרגש של יכאילו הוא יצא ממצרים".

העצה - ציורים

מה היא העצה לתיקן המצב? רק עצה אחת יש: ציורים - ציורי הלב. היינו, להרבות בכח הדמיון ציורים מוחשיים בעניני קדושה, שנרגיש כמו חי את האושר הנפלא שבה. [הנרשן וצ"ל היה שואל: במה השיגו האבות הקדושים וכל גדולי העולם דל את מדרגתם? במה היה כחם יפה מכותנו? השיב: הם ידעו את הכח האדיר שבציורי הלב. הנה היצר הרע ידע היטב סוד זה, וכל מלחמתו היא תמיד בציורים דמיונות שבהם לוכד את לבנו ולוכד אותנו ברשתו, לא נוכל להילחם נגדו כי אם בנשקו - דהיינו להרבות ציורים לצד הקדושה כנ"ל. כן החזיקו הצדיקים דל לנגד עיניהם תמיד את ציורי גן עדן התענוג הנפלא שבדרך ה', ובוה ניצחו את יצרם ועמדו נגד כל הנפיונות. חז"ל הורו לנו דרך זאת, כי הרי כל האגדתא שבש"ס ובמדרשים מלאה ציורים חיים ומוחשיים ממש, ואם האדם ילמדם היטב וישמרם בזכרונו ויעלם על דמיונו יש בכחם לפעול על לבו בלי ספק]. לדוגמא, אמרו במשנה (ראש השנה טז), "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון (אחד אחד)", שזהו ציור מוחשי, אף על פי שאמרו אחר כך בגמרא (שם טז):

9

1-1

לימוד מרבי עקיבא

[עוד סוג של ציורים מועילים מאד לתיקון המדות הוא על פי מה שאמר רבי עקיבא (ברכות סא) "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי

ואקיימנו בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך וכו' היינו שתמהו תלמידיו איך תגיע לדרגה כזו שאפילו כשהיו סורקים את בשרו במטרקות של ברזל היה יכול לקרוא קריאת שמע ולקבל עול מלכות שמים באהבה. והסביר להם שאם היה בא לו הענין פתאום ודאי שלא היה יכול להתגבר על עצמו עד כדי כך. אך הוא הכין את עצמו כל ימיו לזה. כי כל פעם שהיה קורא קריאת שמע. בתיבת "בכל נפשך" היה מעלה בדמיונו בציורים מחשיים שהיה מומת בעיניו על קידוש שמו ית' והיה שואף בלבו לקיים מצוה זו בשמחה. וממילא כשהגיע לידו באמת לא היה בשבילו דבר חדש ולא היה קשה לו לכוון במציאות מה שכיוון כבר כל כך הרבה פעמים בדמיונו. (ועיין בב"ח אר"ח ס"י ס"א שכתב שכל אדם יכוון בתיבה זו שהוא מקבל על עצמו להיות נהרג על קידוש ה' והיינו כנ"ל). מזה נלמד עצה נפלאה לאדם שרוצה לעמוד בנסיונות. שיכוון בדמיונו הרבה פעמים לפני בוא הנסיון את ציור הנסיון ועמידתו בו. ומעלה בלבו כל הטעמים הטענות שהוא משתמש בהן כדי לכבוש את יצרו ואיך הוא שמח בכבישתו. ואז בבוא הנסיון באמת יקל לו לעמוד בו וזו עצה בדוקה ומנוסה.

100 (10)

מכל המתרחש בעולם אפשר לקחת ציורים חיים כפי הנדרש לרפואת נפשנו. הרי פליטי המחנות באים לחיפה ונועלים בפניהם שערי הארץ. ומוליכים אותם שוב למחנה בקפריסין. איוו הרגשה היא זו! אנו יכולים לקחת מזה למצבנו הרוחני. הרי זה כאילו היינו באים עד שערי גן העדן ומגרשים אותנו משם. "זה השער לה" - צדיקים יבואו ברי. מצד אחד כתוב "אודך כי עֲנִיתִי" (תהלים קיח, כא). ומצד שני "אודך ה' כי אנסת בי" (ישעי' יב, א) ר"טוב לי כי עֲנִיתִי" (תהלים קיט, עא). כי באמת שניהם שרים ואנו צריכים ללמוד מכל דבר אמונה ובטחון על דרך הציורים. ולהתפלל אל ה' שירפא את קושי ערפנו. ואז יועיל בעיה. כמ"כ יותהי לי לישועה."

... ותנהג החכמים ז"ל סוברים בעוג זה שהוא אותו עוג של מכול ושהגיד לאברהם והאריך ימים רבים. ויש שפירש⁶⁶ שעוג זה אינו אותו של אברהם עצמו אבל היה ממשפחתו ומורעו. ומשה נתיירא ממנו שלא תעמוד לו זכות אביו שחיה בזמן אברהם. ולפי זה כשאמרו כאן, סייחון ועוג אחי הו', אם הכוונה אחים ממש מן האב והאם, היה לו למשה להתירא מסיחון גם כן, כי גם הוא ראוי ליטול חלק בזכותו של עוג אביו אביו, אבל היו אחים מן האם, ועיקר זרעו של עוג הפליט לא נשאר אלא בעוג זה שהוא משפחתו ועיקר זרעו מן האב, ועל כן נתיירא משה מעוג ולא נתיירא מסיחון. אבל אנו אין לנו אלא מה שקבלו חז"ל בעוג זה שנתא ממש אותו עוג של אברהם. וכן אמרו במדרש תנחומא⁶⁷: ויבא הפליט ויגד⁶⁸, כוונתו היתה כדי שיצא אברהם ויהרג נתן לו הקב"ה שכר רגליו וחייה כל אותן שנים, ומצד אחר גבה ממנו שנפל ביד בניו, וכשבא משה לעשות מלחמה עמו נתיירא ממנו, אמר⁶⁹: אני בן מאה ועשרים שנה זה יותר מחמש מאות, אלולא שהיה לו זכות לא חיה כל השנים הללו. א"ל הקב"ה: אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו, אתה בידך הרגתו, ועשית לו כאשר עשית לסיחון, עד כאן. ויש לדעת⁷⁰ כיון שסיחון ועוג אחים היו קודם המבול, ועוג לבדו הוא הפליט, ואנו רואים שלא נצלו כי אם שמונה⁷¹ שבתיבה, אם כן סיחון זה מהיכן יצא, והיאך היו אחים שאמר עליהם אחי הו'. והצנתי במדרש⁷²: סיחון ועוג בני שמחזאל היו⁷³ שהיה מבני האלהים, ושמחזאל בא על אשתו של חם סמוך לכניסתה לתיבה, וסיחון נולד בתיבה, ולכן שמש חם בתיבה כדי לחפות על אשתו. ולדעת רז"ל נצטרך לומר בסיחון שגם הוא האריך ימים כעוג אחיו, וצריכות העמים של כל אחד היתה סבה לטבה ידועה מבעל הפנות יתברך, ומי ידע מחשבות השי"ת. ומה שאמרו בפרק הרואה⁷⁴: מחייה בקרסוליה וקטליה, ירמנו כי משה בטל זכותו ושכר פסיעותיו⁷⁵, וכמו שפירש הרב הגדול מורי ר"ש ג"ר⁷⁶ בפירוש ההגדות שחיבר. נמצאת למד שלא היתה יראתו של משה רבינו ע"ה ע-

(FD) כ' כח'

בחן ונבחרתו ועל גובה קומתו רק מזכותו. שהרי רצונו של הקב"ה אינו דבק באדם לפי הגבורה והכח כי אם לפי הזכות. שכן אמר הכתוב: לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה. רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו⁷⁷.

(6)

"ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו"

ויפנו ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי... ויבו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו את ארצו (כא, לג-לה)

בתהלים (קלו, ט) ישנה הודאה מיוחדת לקב"ה על הנצחון במלחמה עם עוג מלך הבשן: "ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו", ויש להתבונן מהו עניינה של הודאה מיוחדת זו.

ביאור הענין נראה כך: הנה האדם מעיקר בריאתו היה מסוף העולם ועד סופו, דחינו מהשמים עד לארץ, מפני שזוהי מהות מציאות האדם, תרבות של שמים וארץ - נשמה מהשמים וגוף מהארץ, והרי הגוף הוא לבוש לנשמה, וכל לבוש יש בו את למידות מעין מה שהוא מלביש. נמצא, שמימדיו של גוף האדם בטבעם הם שמימיים.

12) ארץ / Here

אחרי החטא מיעטו הקב"ה (חמנה סם), כדכתיב "ותשת עלי כפך" (תהלים קלט, ה), היינו שנתמעט שיעור קומת אדם ונעשה אדם קטן יותר עם כוחות חלשים יותר, כדי שלא תהיה לו אפשרות להחריב כל כך.

ומ"מ עדין נותרו לו כוחות השייכים למציאות האדם, ומפני כך היה צריך למעטו עוד מיעוט אחר מיעוט, כמו שכתוב: "והיו ימי מאה ועשרים שנה", שעד אז היתה לו שייכות אל יומו של הקב"ה ולכן ימי שנותיו היו קרובים לאלף שנה, ואח"כ נתמעט מאוד.

והשלב האחרון, כשעדיין האדם היה במציאותו השמימית ובא לבנות מגדל לעלות לשמים, בא הקב"ה ו"הפיצם", ואז בטלה מציאות האדם לגמרי - "אין אומות העולם קרויים אדם".

אחרי זמן דור הפלגה שבטלה צורת האדם, רצה הקב"ה לבנות אדם חדש - אברהם אבינו וכל עם ישראל, שבמציאותם הם הנקראים "אדם" ויש בהם כוחות להשמיע על הנהגת עולם ומלואו, כמו שאמרו חז"ל (יבמות סג ע"א): "אפילו משפחות הדרות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל... אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא אין מתברכות אלא בשביל ישראל", היינו שישראל משפיעים מסוף העולם עד סופו.

אמנם כל זה בענין מין האדם שיצא מאדם הראשון, אך באמת היה עוד מקור של מין הדומה לאדם, מלבד אדם הראשון, והם הנפילים, שביסודם היה עניינם דומה לאדם. הם היו מלאכי מעלה ע"פ המידות של השמים והתלבשו בגוף של הארץ, והשפעתם ביתה מסוף העולם ועד סופו.

והנה כאשר חטא האדם ונתמעט מיעוט אחר מיעוט עד דור ההפלגה, הנפילים לא נתמעטו אלא נשארו ענקים במימדים שמימיים. ובאמת עיקר תכלית המבול היתה לבטל ולהשמיד את כללות האדם הרשע וגם הם היו כלולים בזה, וכנראה שרובם נשמדו, אך כמו שנח ניצל וע"י כך נשארה בעולם שארית צורת אדם, נשאר גם מהם אחד - עוג מלך הבשן, כמו שנאמר (בראשית יד, יג) "ויבוא הפליט", ואמרו חז"ל (נדה סא ע"א): "זה עוג שפלט מדור המבול". ואיך ניצל? כי רק נח, שחלה עליו ההתמעטות של אדם הראשון, הוצרך לתיבה, אבל עוג שלא היתה בו ההתמעטות, מי המבול הגיעו עד קרסוליו.

אחרי המבול עד דור ההפלגה עדיין נשארו צאצאי האדם במובן הנכון. הגדול שבהם מבני חם היה נמרוד שהיה "גיבור ציד לפני ה'" - בר פלוגתא של הקב"ה. עדיין היה בו צלם אלקים, והוא עמד בראש דור ההפלגה לעלות השמימה למלחמה. ומבני שם - אברהם. ודרשו חז"ל: "האדם הגדול בענקים" - זה אברהם (בר מ"ד, ו). וזו היתה מלחמת אמרפל, הוא נמרוד שהפיל את אברהם אבינו לכבשן האש, ואז, כאשר ניצח נמרוד, אמרמפל התברר שמציאות האדם היא אצל אברהם ולא אצל נמרוד.

7

אך עדיין היו לאברהם ברי פלוגתא, והם הנפילים, שהיו שייכים לסוג האדם מחמת גדולם השמימי, והם נקראו ענקים כמו אברהם. נמצא, שהמאבק בין שני הענקים - אברהם כנגד עוג, עדיין לא תם.

והנה כתיב "ויבוא הפליט", ופירש רש"י: "זה עוג שנפלט מן המלחמה". כאשר נפלט עוג מהמלחמה, לאן הוא ברח? לאברהם אבינו, כי הוא ידע שרק אצלו יוכל להינצל מנמרוד, ועל כן בא לספר לאברהם על המלחמה כדי שנמרוד יהרוג את אברהם. אך היה לו עוד ענין בזה, שהרי עוג חשש שנמרוד יתגבר עליו, ולכן בא לקחת כח מאברהם על ידי שבישר לאברהם את דבר השבי של לוט בידי נמרוד, וזה היה לו לזכות. ואכן זכות זו עלתה לו וע"י כך נפלט וניצל מנמרוד, עד שמשה רבינו פחד ממנה, כמו שהביא רש"י על הפסוק "אל תירא אותו" (ויברא ג, ב), שהיה משה ירא להילחם עם עוג שמא תעמוד לו זכותו של אברהם.

(13) פ

ועוד, שבתוס' (שם בנה) מובא בשם המדרש: "שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן עוגות לפסת, ועל שם זה נקרא עוג", ומסתבר שאברהם נתן לו לאכול מהמצות-מצוה, וכבר כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"י ה"ט), ח"ל: "בן נח שרצה לעשות

מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מוועין אותו לעשותה כהלכתה", עכ"ל. והיינו שמצוות הן מציאות ששייכת גם לגוים, ועל שם זה נקרא עוג.

והנה חמור שמקיים מצוה אין מה להתיירא ממנו, אבל עוג, שהיה דומה לאדם, ועוד היתה לו זכות של אדם אמיתי, התיירא משה ממנו, והוא ומשפחתו נשאר ארבים לישראל שמחם יש לירא, עד שבא משה וסילק את שאריתם מן העולם.

והנה ההודאה המיוחדת: "ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו", כי היה זה הדבר הגדול ביותר שעשה משה יותר מכל המלחמות שבעולם.

1
אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל נמרא נמורי לה אבנ כהנה ישראל ככה דוי תלחא פרסי אוזיל ואיעקר מורא בר תלחא פרסי ואישדי עליהו ואיקטלינהו אול עקר מורא בר תלחא פרסי ואייתי על רישיה ואייתי קורשא ברוך הוא עליה קביצי ונקבת ונחית בצואריה הוה בעי לכישלפה משכי שיניה דהאי גיסא ולבאי גיסא ולא מצוי למשלפה והיינו דכתיב שני רשעים שברת וכדו' שמעון בן לקיש דאיר שמעון בן לקיש כאי דכתיב שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת *מישה ככה הוה עשר אכוח שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין וכדו' בקרסוליה וכבליה.

(14)
פ
הרכא
(3)

(9)